

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Рятувальна та загальна фізична підготовка (розділ - Рятувальна підготовка)»

обов'язкова професійна

за освітньою (освітньо-професійною, освітньо-науковою) програмою
«Цивільний захист»
підготовки «бакалавра»
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
за спеціальністю 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою організації і проведення аварійно-рятувальних робіт на 2025-2026 навчальний рік.
Протокол від «29» серпня 2025 року № 12

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Рятувальна та загальна фізична підготовка (розділ - Рятувальна підготовка)»

2025 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Вивчення дисципліни «Рятувальна та загальна фізична підготовка (розділ – Рятувальна підготовка)» передбачає формування у здобувачів освіти фахових вмінь, необхідних для організації та безпечного виконання висотних аварійно-рятувальних робіт, включно з роботами в складних та обмежених умовах, відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів із урахуванням гендерної рівності.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі опановують техніку роботи зі спеціальним оснащенням, страхувальними засобами та рятувальним обладнанням.

Значна увага приділяється роботі зі спорядженням та елементами страховки, а також техніці пересування у вертикальному та горизонтальному напрямках в опорному і безопорному просторі. Опановуються дії з організації верхньої та нижньої страховки, методи порятунку людей за допомогою нош, поліспастичних систем і рятувальних триног. Курс включає практичні завдання з рятування у колодязях, колекторах та інших замкнених просторах.

Усі практичні заняття проводяться з використанням матеріально-технічної бази кафедри та НПРЧ НУЦЗ України, що дозволяє вдосконалювати навички в умовах, максимально наближених до реальних. Це сприяє формуванню не лише технічної компетентності, а й психологічної готовності діяти в екстремальних ситуаціях з високим рівнем ризику та у стислий термін. Особливий акцент робиться на дотриманні правил безпеки під час виконання всіх завдань, а також розвитку фізичних якостей, необхідних рятувальнику.

Інформація про науково-педагогічних працівників

Загальна інформація	Мельниченко Андрій Сергійович, доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт навчально-наукового інституту цивільного захисту, доктор філософії, доцент; Демент Максим Олександрович, доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт, кандидат педагогічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.
E-mail	melnychenko_andrii@nuczu.edu.ua dement_maksym@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на хімічно небезпечних об'єктах
Професійні здібності	Мельниченко А.С. – Верхолаз 7-го розряду; Демент М.О. – Верхолаз 7-го розряду
Наукова діяльність за освітнім компонентом	- Мельниченко А.С. «Спосіб гасіння пожежі мобільним роботом» Патент України на корисну модель № 136702 від 27.08.2019. Автори розробки: Андронов В. А.; Рибка Є. О.; Семків О. М.; Карпець К. М.; Мелешенко Р. Г.; Мельниченко А.С.; Бутенко Т. Ю. - Мельниченко А.С. «Спосіб тестування систем автоматичного пожежогасіння» Патент України на

	корисну модель № 137079 від 25.09.2019. Автори розробки: Абрамов Ю. О.; Собина В. О. ; Тищенко Є. О. ; Данілін О. М.; Мельниченко А.С. - Melnychenko A.S. Research of the chlorine sorption processes when its deposition by water aerosol // Kustov, M., Melnychenko, A., Taraduda D., Korogodskaya, A. / Scientific journal «Materials Science Forum». – Switzerland: Trans Tech Publications Ltd, 2021. – Volume 1038. – P. 361-373.
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щочетверга з 15.00 до 16.00. В разі додаткової потреби здобувача в консультації, час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни «Рятувальна та загальна фізична підготовка (розділ – Рятувальна підготовка)» є формування у здобувачів належного рівня теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для безпечного, ефективного й самостійного виконання аварійно-рятувальних робіт на висоті та в умовах підвищеної складності. У рамках освітньої програми ця дисципліна посідає важливе місце як базовий компонент професійної підготовки, що забезпечує практичну готовність до дій у реальних умовах надзвичайних ситуацій.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі освіти оволодівають прийомами та способами роботи з рятувальним спорядженням, драбинами, поліспастами, засобами страхівки, триногами та іншими технічними засобами, опановують техніку пересування в опорному й безопорному просторі, а також отримують навички з евакуації постраждалих із висоти та проведення рятувальних робіт. Вивчення дисципліни сприяє розвитку здатності організовувати заняття з особовим складом, формує методичну та інструкторську компетентність, виховує морально-вольові якості, витривалість, стресостійкість, відповідальність, командну згуртованість і дисциплінованість. Одночасно забезпечується підтримання високого рівня фізичної підготовленості, що є невід’ємною умовою ефективного виконання службових обов’язків у підрозділах ДСНС.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	Форма здобуття освіти
	очна	заочна
Статус дисципліни	<i>обов’язкова професійна</i>	<i>обов’язкова професійна</i>

Рік підготовки	3	3
Семестр	5	5
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	1,5	1,5
- кількість модулів	1	1
- загальна кількість годин	45	45
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	—	—
- практичні заняття (годин)	20	4
- семінарські заняття (годин)	—	—
- лабораторні заняття (годин)	—	—
- курсовий проект (робота) (годин)	—	—
- інші види занять (годин)	—	—
- самостійна робота (годин)	25	41
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	—	—
- підсумковий контроль	диференційний залік	диференційний залік
Рік підготовки	3	3
Семестр	6	6
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	2	2
- кількість модулів	1	1
- загальна кількість годин	60	60
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	—	—
- практичні заняття (годин)	40	6
- семінарські заняття (годин)	—	—
- лабораторні заняття (годин)	—	—
- курсовий проект (робота) (годин)	—	—
- інші види занять (годин)	—	—
- самостійна робота (годин)	20	54
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	—	—
- підсумковий контроль	диференційний залік	диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільний захист» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПРН
Демонструвати вміння щодо проведення заходів з ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	ПРН 20.
Організовувати та проводити навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності.	ПРН 25.
Дисциплінарні результати навчання	ДРН
Мати навички та вміння роботи з аварійно-рятувальним інструментом та спеціальним оснащенням для проведення заходів з ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.	ДРН20
Знати необхідні нормативні документи та вміти викладати інформацію послідовно, логічно та аргументовано для проведення навчання з населення діям у надзвичайних ситуаціях, занять з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності.	ДРН25

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні компетентності)	ЗК
Навички міжособистісної взаємодії.	ЗК 07.
Здатність працювати як в команді, так і автономно.	ЗК 08.
Здатність до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення.	ЗК 22.
Очікувані компетентності з дисципліни	ОКД
Використання навичок міжособистісної взаємодії для ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, ефективної взаємодії з іншими людьми.	ОКД 07
Для вирішення необхідних задач володіти вмінням працювати як в команді, так і автономно.	ОКД 08

Бути морально та фізично підготовленим для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення.	ОКД 22
--	--------

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

Семестр-5. Модуль-5. Робота в опорному та безопорному просторі.

Тема 5.1. Страхівка. Самострахівка. Організація верхньої та нижньої страхівки.

Тема 5.2. Техніка пересування по канатах в опорному просторі. Правила спуску та підйому по вертикальним канатах.

Тема 5.3. Техніка пересування по канатах в безопорному просторі.

Тема 5.4. Спуск рятувальника з висоти 15 м.

Семестр-6. Модуль-6. Організація та проведення аварійно - рятувальних робіт на висоті.

Тема 6.1. Підйом рятувальника на висоту 15 м.

Тема 6.2. Гальмівні аварійні системи.

Тема 6.3. Спуск умовного постраждалого з висоти 15 м.

Тема 6.4. Евакуація постраждалих з верхніх поверхів будівлі.

Тема 6.5. Фіксація умовного постраждалого до рятувальних нош.

Тема 6.6. Спуск умовного постраждалого за допомогою рятувальних нош.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна форма					
	Кількість годин					
	усь ого	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні і заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
5 - й семестр						
Модуль 5. Робота в опорному та безопорному просторі.						
Тема 5.1. Страхівка. Самострахівка. Організація верхньої та нижньої страхівки.	12		6		6	
Тема 5.2. Техніка пересування по канатах в опорному просторі. Правила спуску та підйому по вертикальним канатам.	12		6		6	

Тема 5.3. Техніка пересування по канатах в безопорному просторі.	10		4		6	
Тема 5.4. Спуск рятувальника з висоти 15 м.	11		4		7	МК
Разом за модулем 5	45		20		25	
6 - й семестр						
Модуль 6. Організація та проведення аварійно - рятувальних робіт на висоті.						
Тема 6.1. Підйом рятувальника на висоту 15 м.	9		6		3	
Тема 6.2. Гальмівні аварійні системи.	9		6		3	
Тема 6.3. Спуск умовного постраждалого з висоти 15 м.	9		6		3	
Тема 6.4. Евакуація постраждалих з верхніх поверхів будівлі.	13		10		3	
Тема 6.5. Фіксація умовного постраждалого до рятувальних нош.	10		6		4	
Тема 6.6. Спуск умовного постраждалого за допомогою рятувальних нош.	10		6		4	МК
Разом за модулем 6	60		40		20	

Назви модулів і тем	Заочна					
	Кількість годин					
	усь ого	у тому числі				
		лекції	практич ні (семіна рські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота
5- й семестр						
Модуль 5. Робота в опорному та безопорному просторі.						
Тема 5.1. Страховка. Самостраховка. Організація верхньої та нижньої страховки.	12		2		10	
Тема 5.2. Техніка пересування по канатах в опорному просторі. Правила спуску та підйому по вертикальним канатам.	12		2		10	

Тема 5.3. Техніка пересування по канатах в безопорному просторі.	10				10	
Тема 5.4. Спуск рятувальника з висоти 15 м.	11				11	
Підсумкова модульна (контрольна) робота						Тестове завдання
Разом за модулем 5	45		4		41	
6 - й семестр						
Модуль 6. Організація та проведення аварійно - рятувальних робіт на висоті.						
Тема 6.1. Підйом рятувальника на висоту 15 м.	10		2		8	
Тема 6.2. Гальмівні аварійні системи.	10		2		8	
Тема 6.3. Спуск умовного постраждалого з висоти 15 м.	10				10	
Тема 6.4. Евакуація постраждалих з верхніх поверхів будівлі.	10				10	
Тема 6.5. Фіксація умовного постраждалого до рятувальних нош.	10				10	
Тема 6.6. Спуск умовного постраждалого за допомогою рятувальних нош.	10		2		8	
Підсумкова модульна (контрольна) робота						Тестове завдання
Разом за модулем 6	60		6		54	

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** виконання практичних вправ, консультації, контрольні заходи.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття).

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів

навчання є: тестові завдання, заліки, виконання практичних вправ.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті методом фронтального та індивідуального опитування.

Підсумковий контроль за 5 та 6 семестри проводиться у формі диференційного заліку (заліку).

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 5	лекції			
	практичні заняття*	10	8	80
	за результатами виконання контрольних (модульних) робіт у вигляді практичної вправи	1	20	20
Разом за модуль 5				100
Разом за поточний контроль				100
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідне)				—
III. Підсумковий контроль (диференційний залік (залік))				—
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100
I. Поточний контроль				
Модуль 6	лекції			
	практичні заняття*	20	4	80
	за результатами	1	20	20

	виконання контрольних (модульних) робіт у вигляді практичної вправи			
Разом за модуль 6				100
Разом за поточний контроль				100
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідне)				—
III. Підсумковий контроль (диференційний залік (залік))				—
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті за 5 модуль (оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів):

8 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, практичне завдання виконано без помилок та чітко відведений термін, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

6-7 балів – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє.

3-5 балів – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені незначні помилки.

1-2 балів – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті за 6 модуль (оцінюється в діапазоні від 0 до 4 балів):

4 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, практичне завдання виконано без помилок та чітко відведений термін, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє.

2 бали – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені незначні помилки.

1 бал – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Модульний контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульної контрольної роботи у вигляді практичної вправи за 5 та 6 модуль (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів):

20 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, практичне завдання виконано без помилок та чітко відведений термін, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

15-19 балів – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє.

8-14 балів – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені незначні помилки.

1-7 бали – завдання виконане частково, у відповіді або практичному завданні допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Модульна контрольна робота є складовою контролю роботи здобувачів вищої освіти, яка виконується у вигляді виконання практичної вправи. Для отримання допуску до підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен виконати зазначену викладачем практичну вправу. Здобувачі вищої освіти, практичні вправи яких зараховані, вважаються допущеними до складання заліку з дисципліни. Оцінювання практичних вправ здійснюється у відповідності до визначених критеріїв. У день складання заліку практичні вправи не приймаються.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час виконання вправи, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне та вміння робити висновки.

Перед початком виконання вправи, кожна особа доповідає вимоги безпеки праці при веденні даного виду оперативної роботи.

Завдання для модульних контрольних робіт видається індивідуально кожному здобувачеві під час останнього аудиторного заняття перед самостійною підготовкою і сесією.

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни.
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Белюченко Д. Ю., Мелещенко Р. Г. Висотно-рятувальна підготовка. Виконання рятувальних робіт на висоті: практичний посібник. Черкаси: НУЦЗУ, 2024. 225 с.
2. Безуглов О. Є., Семків О. М., Чернуха А. А. Пожежно-рятувальна підготовка: підручник. Харків : НУЦЗУ, 2020. 319 с.
3. Освітньо-професійна програма вищої освіти «Цивільний захист» за першим (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

Інформаційні ресурси

1. Довідник рятувальника-верхолаза / Додаток до окремого доручення ДСНС України від 05.03.2021 № В-68. URL: <https://cn.dsns.gov.ua/upload/1/4/5/5/3/3/8/slujebka-2020-dovidnuk-ryatuvalnuka-verholaza.pdf> (дата звернення: 25.06.2025).
2. Наказ ДСНС України від 02.04.2024 № 375. Про затвердження Рекомендацій про особливості виконання органами управління та підрозділами ДСНС завдань за призначенням у населених пунктах і на територіях під час збройної агресії. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/0/8/0/8/1/6/rekom.pdf> (дата звернення: 25.06.2025).
3. Наказ МНС України від 07.05.2007 № 312. Про затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/osvitnya_diyalnosti/slugbova_pidgotovka/normativno_pravovi_akti_nakazi/PRAVIL_Ohor-Pr_MNS.pdf (дата звернення: 25.06.2025).
4. Наказ МВС України від 15.06.2017 № 511. Про затвердження Порядку організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12.06.2023 № 480). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0835-17#Text> (дата звернення: 25.06.2025).
5. Правила охорони праці під час виконання робіт на висоті : затверджено наказом Держгірпромнагляду від 27.03.2007 № 62, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04.06.2007 за № 573/13840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0573-07#Text> (дата звернення: 25.06.2025).
6. Наказ ДСНС України від 29.05.2013 № 358. Про затвердження Норм табельної належності, витрат і термінів експлуатації пожежно-рятувального, технологічного і гаражного обладнання, інструменту, індивідуального озброєння та спорядження, ремонтно-експлуатаційних матеріалів підрозділів ДСНС України

(редакція від 10.06.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0358388-13#n12> (дата звернення: 25.06.2025).

7. Наказ МВС України від 26.05.2020 № 412. Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-20#Text> (дата звернення: 25.06.2025).

8. Наказ МВС України від 18.07.2023 № 586. Про затвердження Інструкції з організації висотної підготовки в Державній службі України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1521-23#Text> (дата звернення: 25.06.2025).

9. Правила спортивних змагань з пожежно-прикладного спорту / затверджені заступником міністра молоді та спорту України. – Київ, 2021. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Sport/Pravyla_zmagan/2021/pps.pdf (дата звернення: 25.06.2025).

10. Наказ ДСНС 27.08.2025 № 1065 Про затвердження МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ з ліквідації наслідків руйнування будівель та споруд із застосуванням аварійно-рятувальної (інженерної) техніки спеціального призначення та обладнання. URL: <https://drive.google.com/file/d/10iXudBlk-0ijh90zkX6DFFI1N-rhbllL/view?usp=sharing> (дата звернення: 29.08.2025).

Розробники:

(підпис)

Андрій МЕЛЬНИЧЕНКО
(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Максим ДЕМЕНТ
(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)